

Legal framework for preventing the spread of hiv infection

Sokhiba KHAKIMOVA¹

«Rural Construction Expertise» Ltd

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 2021
Received in revised form
20 July 2021
Accepted 15 August 2021
Available online
15 September 2021

Keywords:

Legal violations,
hiv infection,
(AIDS),
HIV.

ABSTRACT

Human immunodeficiency virus infection is a global phenomenon that largely affects all countries without exception, having a serious impact on different aspects of life. The virus is dangerous because it affects the cells of the immune system, suppressing it and leading to acquired immune deficiency syndrome (Acquired Immune Deficiency Syndrome). This leads to acquired immune deficiency syndrome (AIDS), loss of defense against infections and death without medical attention. The spread of HIV infection is one of the most pressing [1, 3]. The spread of HIV infection is one of the most pressing issues confronting the international community as a whole and each individual nation. The spread of HIV is one of the most pressing problems facing the international community as a whole and each individual country [5].

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

ОИВ инфекцияси тарқалишини олдини олишнинг ҳуқуқий асослари ва бузганлик учун жавобгарлик

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:
хуқуқий
хуқуқбузарликлар,
ОИВ инфекцияси,
(ОИТС).

Инсонни иммунитет танқислиги вируси билан касалланиши кўп жиҳатдан ҳаётнинг турли жабҳаларига жиддий таъсир кўрсатиб, истисносиз барча мамлакатларга таъсир кўрсатадиган глобал муаммолардан биридир. Ушбу касаллик даврида иммун ҳужайраларининг таъсирини вирус бостиради ва орттирилган иммун танқислиги синдроми (орттирилган иммун танқислиги синдроми) етакчилик қиласида ва инсоннинг иммун тизими хавф остида қолади. Бу иммунитет танқислиги синдроми (ОИТС) инфекцияларга

---

¹ legal specialist, «Rural Construction Expertise» Ltd, Tashkent, Uzbekistan.
E-mail: sohiba.xakimova@mail.ru.

қарши мудофаа ва тиббий ёрдамсиз ўлимга олиб келади. ОИВ инфекцияси тарқалиши энг долзарб масалалардан бири ҳисобланади [1, 3]. ОИВ инфекциясининг тарқалиши бутун халқаро ҳамжамият ва ҳар бир алоҳида миллатга қарши энг долзарб масалалардан биридир. ОИВнинг тарқалиши бутун халқаро ҳамжамият ва ҳар бир алоҳида мамлакат олдида турган энг долзарб муаммолардан биридир [5].

Правовые основы предупреждения распространения ВИЧ-инфекции и ответственность за их нарушение

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:
правовое
правонарушение,
ВИЧ-инфекция,
(СПИД).

Инфицирование вирусом иммунодефицита человека – глобальное явление, которое в значительной мере затрагивает все страны без исключения, оказывая серьёзное воздействие на разные стороны жизни. Вирус опасен тем, что поражает клетки иммунной системы человека, в результате чего она подавляется и развивается синдром приобретённого иммунного дефицита (СПИД), организм утрачивает возможность защищаться от инфекций, и без врачебной помощи наступает смерть [1, 3]. Распространение ВИЧ-инфекции является одной из наиболее острых и злободневных проблем, стоящих как перед международным сообществом в целом, так и перед каждой отдельно взятой страной [5].

МАВЗУ ДОЛЗАРАБЛИГИ

Ҳозирги кунда дунёда инсон ҳуқуқларини таъминлаш ОИВ/ОИТС эпидемия-сига қарши курашишда мұхым қурол эканлиги ҳақида аниқ қараш мавжуд. Бунда нафақат ОИВ-инфекцияси билан яшаётган одамлар, уларнинг оила аъзолари ва юқиш хавфи юқори бўлган гурухларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, балки ҳар бир инсоннинг ОИВ юқиши усувлари ҳақидаги маълумотлардан хабардор бўлиш, профилактика, даволаниш ва парваришилаш чоралари ва воситаларидан фойда-ланиш ҳуқуқлари тўғрисида ҳам гап бормоқда [2]. ОИВ/ОИТС муаммосига инсон ҳуқуқлари нуқтаи назаридан ёндашув мақбул ҳуқуқий ва ижтимоий мұхитни яратишга кўмаклашади, унда ОИВ билан яшаётган одамлар эпидемияга қарши курашиш ва жамоат ҳаёти стратегиясини ишлаб чиқишида иштирок этишга барча имкониятларга эга бўлган тўлақонли фуқаролар сифатида қаралади. Бундан ташқари, ОИВ билан яшаётган одамлар ҳуқуқлари бузилиши ҳолатларига қарши қураш ва аҳолининг ОИВ/ОИТС ҳақида профилактик маълумотлардан хабардор бўлиш ҳуқуқи касалликдан қўрқиши, ОИВ инфекцияси билан касалланганлар камситилишининг олдини олиш ва мамлакатда изчил амалга оширилаётган профилактик дастурлар самарадорлигини оширишга кўмаклашиши мумкин. ОИВ/ОИТС эпидемияси инсоннинг шахсий ҳуқуқлари ва жамият хавфсизлиги манфаатлари нисбати муаммосини долзарблаштиради [4]. Одамларнинг ўз соғлиғига нисбатан масъулиятсизлиги, ОИВ билан касалланишга олиб келувчи ҳаётий мұхим ва хавфли вазиятларда хулқ-атворга доир ҳуқуқий меъёрларни қасдан бузиш бошқа инсонларнинг ўз хавфсизлиги ва саломатлигини таъмин-лашга бўлган

қонуний хуқуқларини бузади. Фаолияти инсон хуқуқларига риоя этиш ва эркинликларини ҳимоя қилишга қаратилган барча давлат тузилмалари ОИВ/ОИТС билан боғлиқ масалаларга алоҳида эътибор қаратишлари зарур [6].

МАВЗУ МАҚСАДИ ВА ВАЗИФАЛАРИ

ОИВ инфекцияси тарқалишини олдини олишнинг хуқуқий асослари ва бузганлик учун жавобгарлик.

ОИВ инфекцияси тарқалишига қарши курашиш тўғрисида»ги қонунга мувофиқ, ОИВга текширувдан шартли ва мажбурий равишда ўтиш асосида ОИВ инфекцияси тарқалишининг олдини олишга қаратилган чоралар белгиланган. ОИВни юқтириб олганлар:

– тиббиёт ходимлари томонидан тавсия этилган ОИВ инфекциясини тарқат-масликка доир чора-тадбирларни бажариши; соғлом одамлар билан мулоқотда эҳтиёт чораларига риоя этиши;

– жинсий шеригини, шунингдек тери ва шиллиқ қатламларнинг яхлитлигини бузувчи муолажаларда санчиладиган ва кесадиган асбоблардан фойдаланадиган тиббиёт ходимларини ва хизмат қўрсатиш соҳаси ходимларини ўз касаллиги тўғрисида хабардор этиши шарт (19-модда) “Қон ва унинг таркибий қисмлари донорлиги тўғрисида”ги қонуни билан қўйидагилар белгиланди:

– қон ва унинг таркибий қисмларини топширишнинг ихтиёрийлиги;
– қон ва унинг таркибий қисмларини топширишнинг инсон учун безарап-лиги; – донор қони ва унинг таркибий қисмларини ишлатиш хавфсизлиги (4-модда).

Қон ва унинг таркибий қисмларини топширишнинг инсон учун безарап-лиги қон билан ишлаш хизмати томонидан донор бўлишга розилик билдирган шахсни тиббий кўриқдан ўтказиш, қон ва унинг таркибий қисмларини олишда тиббиёт ходимларининг санитария-гигиена нормалари ва қоидаларига риоя этиши, шунингдек қон ва унинг таркибий қисмларини топширишнинг даврийлиги ва ҳажмига риоя этилиши орқали таъминланади (6-модда) [7, 9]. Донор қони ва унинг таркибий қисмларини ишлатиш хавфсизлигини таъминлаш соғлиқни сақлаш тизими даволаш-профилактика муассасаларининг тиббиёт ходимлари томонидан амалга оширилади. Тиббиёт ходимлари донор қони ва унинг таркибий қисмлари сифати ҳамда хавфсизлигини кафолатловчи белгиланган стандартларга риоя этилиши устидан назоратни амалга оширишлари шарт (7-модда). Қон ва унинг таркибий қисмларини топшириш олдидан шахсларни тиббий кўриқдан ўтказиш ҳамда уларнинг саломатлиги тўғрисида ҳужжат бериш бепул амалга оширилади (9-модда) [11, 14]. “Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойиш-талиги тўғрисида”ги қонунда юқумли касалликлар пайдо бўлишининг ҳамда тарқалишининг олдини олиш, шунингдек касб фаолиятига оид касалликларнинг олдини олиш мақсадида мулк шаклидан қатъий назар бир қатор касб ва ишлаб чиқариш тармоқларининг ходимлари ишга кириш пайтида дастлабки мажбурий тиббий кўриқдан ҳамда кейинчалик вақти-вақти билан тиббий кўриклардан ўтиб бориши назарда тутилган. Ўзбекистон Республикаси Оила кодексининг 14 49-моддасига кўра, никоҳланувчи шахслардан бири таносил касаллиги ёки одамнинг иммунитет танқислиги вируси (ОИВ касаллиги) борлигини иккинчи-сидан яширганда, агар иккинчиси судга шундай талаб билан мурожаат этса, никоҳ ҳақиқий эмас деб топилади. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 25 августдаги «Никоҳланувчи шахсларни тиббий кўриқдан ўтказиш тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида» 15ги қарорига кўра, никоҳланувчи шахслар ОИВ/ОИТСга текширишдан ўтиш учун яшаш жойидаги яширин текшириш хонасига ёки ОИТС марказларига мурожаат қиласидилар. Яширин

текшириш хонасида тестгача бўлган маслаҳат берилади ҳамда ОИВ/ОИТС касаллиги бўлиши эҳтимолини кўрсатувчи анамнестик маълумотлар ва клиник белгилар мавжуд бўлган тақдирда текширилаётган шахснинг қони туман ёки туманлараро ОИТС ташхис қўйиш лабораториясига юборилади. Никоҳланувчи шахслар никоҳ қайд этилгунга қадар иккинчи томонни тиббий текшириш натижаларидан хабардор қилиши шарт [18, 21]. Никоҳни қайд этувчи шахслар тиббий кўрик натижалари тўғрисидаги ахборотнинг маҳфийлиги учун жавоб берадилар. Кўрикни ўтказган врач қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда кўрик натижаларининг холислиги учун шахсан жавоб беради. ФХДЁ органлари ходимлари уларга никоҳни қайд этиш давомида маълум бўлган шифокор сири ҳисобланган маълумотларни ошкор этганликлари учун белгиланган тартибда жавобгар бўладилар. 2011 йил 20 сентябрда қабул қилинган Ўзбекистон Республикасида чет эл ишчи кучини жалб қилиш ва ундан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги Низомни қўллаш тартиби ҳақидаги Йўриқномада Ўзбекистонда ишлашни истаган чет эл фуқаролари ОИВ инфекцияси мавжуд эмаслиги ҳақида сертификатни тақдим этиши шартлиги ва меҳнат шартномаси узайтирилган тақдирда, такроран тақдим этилиши кўзда тутилган [12, 15]. Соғлиқни сақлаш вазирининг 2012 йил 30 мартағи буйруғи билан Бутунжаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилотининг ОИВ инфекциясига оид баённомаларини жорий этиш бўйича аниқ чора-тадбирлар қабул қилинди, жумландан, даволаш-профилактика муассасаларида беморлар ва тиббий ходим-ларнинг ихтиёрий маслаҳат олиши ва тестдан ўтиши, ОИВни юқтириб олган шахсларга барча турдаги тиббий хизматларни, хусусан, ташхиснинг маҳфийлигини сақлаган ҳолда бошқа йўналишдаги тор мутахассислар маслаҳат бериши ташкил этилди. ОИВ инфекцияси тарқалиши профилактикасини таъминлашга 2014 йил 14 майдаги «Хукуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида» 16ги қонун муайян хисса қўшди. Давлат соғлиқни сақлаш тизимини бошқариш органлари ва соғлиқни сақлаш муассасалари алкоголизмга, гиёҳвандликка, заҳарвандликка, руҳий касалликларга, ОИВ инфекциясига, таносил касалликларига ва атрофдагилар учун хавф солувчи бошқа касалликларга чалинган шахсларни аниқлайди, уларни ҳисобга олиш, текширудан ўтказиш, шунингдек ижтимоий реабилитация қилиш ва ижтимоий мослаштиришни амалга оширади; ОИВ инфекцияси, алкоголизм, гиёҳвандлик, заҳарвандлик тарқалишининг олдини олишга доир чора-тадбир-ларни бажариш учун мутахассисларни тайёрлашни, қайта тайёрлашни ва уларнинг малакасини оширишни амалга оширади [17, 21]. Таъкидлаш лозимки, ОИВ/ОИТС профилактикаси ва ОИВни юқтирган шахсларга самарали тиббий ёрдам кўрсатиш масалалари Ўзбекистон Республикаси санитария қоидлари ва меъёрлари, гигиена нормативлари ва Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги буйруқ-лари билан ҳам тартибга солинади. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексида қўйидагилар учун жазо чоралари назарда тутилган: – эпидемияларга қарши қурашиш қоидларини бузиш – таносил касалли-гига ёки ОИВ касаллиги/ОИТСга учраган шахсларнинг текширишдан бўйин товлаши; – ОИВ касаллиги/ОИТС юққан-юқмаганлигини аниқлаш учун тиббий кўриқдан ўтказишка, шунингдек тиббий ва косметик муолажаларни ўтказишка хавфсизликни етарли даражада таъминламаганлик.

ХУЛОСА

ОИВ/ОИТСга қарши қурашиш ишига содиқлиқ тўғрисидаги Декларацияда Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеяси БМТнинг барча муассасалари, минтақавий ва халқаро ташкилотларни ҳамда низолар, гуманитар инқизорлар ёки табиий оғатларга мойил бўлган мамлакатлар ва минтақаларга халқаро ёрдам кўрсатиш билан шуғулланувчи нодавлат

ташкилотларни тезкор равища ўз режалари ва дастурларига ОИВ/ОИТСнинг олдини олиш элементларини киритишга чақирди [16, 21]. Шундан келиб чиққан ҳолда Ўзбекистон ОИВ/ОИТС тарқалишига қарши қурашиш бўйича соғлиқни сақлаш тизимини янада ривожлантириш ва ОИВ инфекцияси бўйича вазиятни барқарорлаштиришга эришиш мақсадида қатор чора-тадбирларни амалга ошироқда, жумладан, ОИВ инфекциясининг профилак-тикасиغا қаратилган меъёрий-хукуқий ҳужжатлар такомиллаштирилмоқда, ретровирусга қарши препаратлар билан таъминлашга давлат бюджетидан молиялаштиришни босқичма-босқич ошириш кўзда тутилмоқда, ОИВ инфекция-сини профилактика, диагностика қилиш ва даволаш масалалари бўйича аҳоли ўртасида ахборот-маърифий ишлар мунтазам равища ўтказилмоқда. Бунинг ёрқин мисоли сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 25 январдаги “Ўзбекистон Республикасида одамнинг иммунитет танқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик тарқалишига қарши қурашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғри-сида”ги қарори ва 2018 йил 22 июндаги “Одамнинг иммунитет танқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик тарқалишига қарши қурашиш ва шифохона ички инфекцияларини профилактика қилиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Қарори хизмат қилиб, мазкур ҳужжатлар мавжуд муаммоларни бартараф этиш бўйича комплекс тадбирларни амалга ошириш ҳамда ОИВни ташхис қилиш соҳасида замонавий ва сифат жихатидан янги даражага ошириш, инфекцияни эрта аниқлашни таъминлаш, профилактик тадбирларни ўз вақтида ўтказиш ва ОИВ инфекциясини юқтириб олганларга тиббий ёрдамни тақдим этиш, халқаро ва хорижий турдош илмий-амалий марказлар билан ҳамкорликни ривожлантириш, ОИВ инфекциясининг олдини олиш масалаларига фуқаролик жамиятини кенг жалб қилишга қаратилган [22].

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси.
2. Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси.
3. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси.
4. Ўзбекистон Республикаси Оила кодекси.
5. Ўзбекистон Республикаси “Ўзбекистон Республикасида ногиронларни ижтимоий ҳимоя қилиш тўғрисида”ги қонуни, 18.11.1991 й.
6. Ўзбекистон Республикаси “Фуқаролар соғлигини сақлаш тўғрисида”ги қонуни, 29.08.1996 й.
7. Ўзбекистон Республикаси “Қон ва унинг таркибий қисмлари донорлиги тўғрисида”ги қонуни, 30.08.2002 й.
8. Ўзбекистон Республикаси “Одамнинг иммунитет танқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик (ОИВ инфекцияси) тарқалишига қарши қурашиш тўғрисида”ги қонуни, 23.09.2013 й.
9. Ўзбекистон Республикаси “Аҳолининг санитария-эпидемиологик осойиш-талиги тўғрисида”ги қонуни, 26.08.2015 й.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Соғлиқни сақлаш тизимини ислоҳ қилишни янада чуқурлаштириш ва уни ривожлантириш Давлат дастурини амалга оширишнинг асосий йўналишлари тўғрисида”ги фармони, 19.09.2007 й.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “ОИТС, сил ва безгак касалликлариға қарши кураш бўйича Халқаро глобал жамғармаси грант маблағ-ларидан самарали фойдаланиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори, 03.04.2006 й.

12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида ОИВ касаллигининг тарқалишига қарши курашнинг самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» қарори, 26.12.2008 й.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Фуқаролик жамияти инсти-тутларини ривожлантиришга қўмаклашиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори, 12.12.2013 й.

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида одамнинг иммунитет танқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик тарқалишига қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори, 25.01.2018 й.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Одамнинг иммунитет танқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик тарқалишига қарши курашиш ва шифохона ички инфекцияларини профилактика қилиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори, 22.06.2018 й.

16. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Никоҳланувчи шахс-ларни тиббий қўриқдан ўтказиш тўғрисидаги Низомни тасдиқлаш ҳақида”ги қарори, 25.08.2003 й.

17. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “ОИТСга қарши кураш марказларининг ташкилий тузилмасини ва фаолиятини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори, 05.01.2009 й.

18. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Шахсларнинг айрим тоифаларини имтиёзли асосда дори воситалари билан таъминлаш тартибини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори, 22.07.2013 й.

19. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Одамнинг иммуни-тет тарқислиги вируси келтириб чиқарадиган касаллик (ОИВ инфекцияси) тарқалишига қарши курашиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини амалга ошириш чора-тадбирлари ҳақида”ги қарори, 10.09.2014 й.

20. Ўзбекистон Республикасининг 10.01.2017 йилдаги № 0342-17-сонли “Ички касалхона инфекциялари профилактикаси”санитария қоидалари ва меъёр-лари, гигиена нормативлари.

21. Ўзбекистон Республикасининг 08.08.2017 йилдаги №0349-17-сонли санитария қоидалари ва меъёрлари, гигиена нормативлари.

22. Ички ишлар вазирлиги ва Соғлиқни сақлаш вазирлигининг “Қамоққа олинган ва озодлиқдан маҳрум этишга хукм қилинган шахсларга тиббий хизмат қўрсатиш самарадорлигини ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги буйруғи, 22.12.2000 й.

23. Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг “ОИВ инфекцияси бўйича миллий клиник баённомаларни амалиётга жорий этиш тўғрисида”ги 277-сонли буйруғи, 13.07.2018 й.